

POLICY BRIEF

Mistra Sustainable Consumption är ett forskningsprogram som syftar till att stimulera en övergång till mer hållbar konsumtion i Sverige. Målet är att bidra till omställning genom ökad kunskap om hur hållbar konsumtion som idag praktiseras av ett fåtal kan skalas upp och bli mer vanliga. Fokus är på områdena mat, semester och heminredning. Programmet kommer att utveckla färdplaner för hur näringsliv, beslutsfattare, civilsamhälle och medborgare kan verka för en omställning till mer hållbara konsumtionsmönster.

Denna brief är en del av en serie som summerar resultaten från vår forskning på ett lättillgängligt sätt. Forskningen är en del av Mistra Sustainable Consumption som finansieras av Mistra – Stiftelsen för strategisk miljöforskning. Författarna till briefen ansvarar själva för innehåll och slutsatser.

Läs mer om Mistra Sustainable Consumption på vår hemsida:
<https://www.sustainableconsumption.se/>

Tillräcklighet – en väg för kommuner att minska sin miljö- och klimatpåverkan

Sammanfattning

Idag lever och konsumerar svenskar på ett sätt som kräver fyra jordklot.ⁱ

Genomsnittssvensken konsumerar motsvarande åtta ton CO₂-ekvivalenter per årⁱⁱ, en siffra som måste reduceras till ett ton till 2050 enligt Naturvårdsverket.ⁱⁱⁱ

Ett tillräcklighetsperspektiv på hållbar konsumtion innebär att lägga fokus på konsumtionens volym: **hur kan vi konsumera mindre än vad vi gör idag, och vad är egentligen tillräckligt för att leva ett gott liv?**

Den offentliga sektorns konsumtion i Sverige står för 11% av de totala konsumtionsbaserade utsläppen av växthusgaser.ⁱⁱⁱ Kommuner och regioner har därför en nyckelroll både när det kommer till att minska Sveriges totala konsumtionsbaserade utsläpp och att underlätta för konsumenter att konsumera och agera mer hållbart i praktiken. De är dessutom centrala aktörer när det kommer till att styra mot sociala normer som stödjer ett mer tillräckligt och hållbart samhälle.

Detta underlag riktar sig till tjänstepersoner och politiker som på olika sätt arbetar med hållbarhet, konsumtion och förebyggande av avfall på kommunal och regional nivå.

Kom igång med tillräcklighet

1. Sätt gränser
2. Formulera tydliga mål
3. Bestäm färdriktning och säkra långsiktig finansiering

Praktiska verktyg i tillräcklighetsarbetet

- Upphandla hållbart
- Minska konsumtionen och förebygg avfall
- Underlätta för invånarna att leva mer tillräckligt
- Diskutera 'det goda livet'
- Kommunicera hållbarhet

Vad är tillräcklighet och varför är det viktigt ur ett konsumtionsperspektiv?

Att prata om konsumtion ur ett så kallat tillräcklighetsperspektiv innebär att utgå ifrån att det inte räcker att konsumera mer ekologiskt producerade eller mer energieffektiva produkter. För att konsumtionen ska kunna bli långsiktigt hållbar så måste den rika delen av världen helt enkelt minska sin totala konsumtionsvolym och dessutom tänka om kring *hur* man konsumerar saker, precis som att vi behöver tänka om kring hur vi äter och reser.

Centrala element i tillräcklighetsperspektivet:

De planetära gränserna behöver fungera som gränser för mänsklig aktivitet. Att hålla sig innanför gränserna för vad jorden klarar av i fråga om till exempel utsläpp, användning av naturresurser och förlust av biologisk mångfald är en förutsättning för ett långsiktigt hållbart samhälle, men för att det ska gå behöver de här gränserna också omsättas i praktiken, det vill säga i verkliga gränser för vad som kan göras och hur stort "miljöutrymme" som vi kan använda oss av.

Rättvisa: När vi har ett begränsat miljöutrymme att tillgå behöver det utrymmet delas rättvist så att alla människor får möjlighet att konsumera tillräckligt för ett gott liv. Det betyder att de som idag konsumerar allra mest och orsakar mest växthusgasutsläpp blir de som behöver minska sin konsumtion och förändra sina vanor allra mest.

Utifrån att vi behöver ta hänsyn till planetära gränser och rättvis fördelning av resurser, blir det centralt att diskutera **vad som är tillräckligt för att leva ett gott liv** och vad ett gott liv kan betyda.

Att börja arbeta för tillräcklighet på lokal och regional nivå^{iv}

Allt fler städer och kommuner närmar sig ett tillräcklighetsperspektiv i sitt arbete, till exempel genom att utarbeta koldioxidbudgetar.^v Ett konkret exempel är Amsterdam, där man i spåren av covid 19-

pandemin har beslutat att ställa om staden till en stad som ryms mellan ett tak som utgörs av de planetära gränserna och en grund som utgörs av rätten till en värdig levnadsstandard. Det här kallas för en "City doughnut" och bygger på konceptet *doughnut economics*, som är en modell som sätter tydliga ramar för ekonomin: den får inte överskrida de planetära gränserna samtidigt som den måste kunna tillgodose grundläggande mänskliga rättigheter så som rätten till mat, vatten, sjukvård och utbildning.^{vi vii}

Så, vad kan ett tillräcklighetsperspektiv innebära i praktiken för en kommun eller region?

Steg 1: Sätt gränser

Utarbeta en koldioxidbudget för kommunen eller regionen och låt den sätta ramarna för all verksamhet.

Steg 2: Formulera tydliga mål

Våga sätt tydliga och ambitiösa mål om *minskning*, både av konsumtionsbaserade utsläpp, den totala konsumtionsvolymen och av avfall.

Steg 3: Bestäm färdriktning

Fundera på *vilka* mål som bör styras mot. Vad skulle det innebära för verksamheten att styra utifrån mål om att öka invånarnas välmående, jämfört med att styra utifrån att öka den ekonomiska tillväxten? Att skifta politiskt fokus till att prioritera ekologisk hållbarhet och ökat välmående bland invånarna och samtidigt tydligt kommunicera och följa upp de målen sätter ramarna för de politiska beslut som fattas och sänder samtidigt viktiga signaler om vad som eftersträvas och får finansiering.

Steg 4: Säkra långsiktig finansiering

Prioritera finansieringen av de delar av verksamheten som arbetar med att förebygga avfall och främja hållbar konsumtion för att integrera aktiviteterna i kommunens övergripande verksamhet och säkerställa en långsiktighet bortom projektfinansierade insatser.

Verktyslåda för tillräcklighet:

Upphandla hållbart

Praktisera tillräcklighet i den offentliga upphandlingen genom att till exempel efterfråga återbrukade eller cirkulärt designade kontorsmöbler, catering utan engångsartiklar och reparationstjänster. Visa att det finns en efterfrågan på tillräcklighetstänk och se till att säkerställa att offentliga upphandlingar uppfyller högt ställda hållbarhetskrav. Efterfråga hårdare lagar och regler om produkters hållbarhet.

Minska konsumtionen och förebygg avfall

Samordna arbetet för att främja hållbar konsumtion och förebygga avfall inom kommuner, till exempel genom gemensamma målsättningar och att arbeta med projekt som involverar flera enheter och stärker varandra. Exempel kan vara verksamheter som Fixotek och satsningar på att minska avfall inom äldreomsorgen. En sådan samordning kan underlättas av nya regler för avfall och avfallsförebyggande från juni 2020 som tillåter att kommunerna använder intäkter från renhållningsavgiften för att finansiera avfallsförebyggande åtgärder. Det är som sagt viktigt att säkra långsiktig finansiering för sådan verksamhet så att den integreras i kommunens kärnverksamhet och inte blir beroende av externa medel som är begränsade till tillfälliga projekt.

Underlätta för invånarna att leva mer tillräckligt

- Tillhandahålla offentliga platser för gör-det-själv-verkstäder, reparationer, klädbibliotek och pryldelning.
- Erbjud en kommunal "rensningsscoach" som kan hjälpa hushåll att rensa ut bland sina saker som ett steg mot en mer medveten och minskad konsumtion.
- Uppmuntra till lokala aktiviteter och upplevelser istället för långväga resor.
- Arrangera och stötta evenemang som inte innehåller materiell konsumtion utan fokuserar på kultur och gemensamma upplevelser. Vid större evenemang kan man också uppmuntra deltagare att ta med egen matlåda till maten som säljs, för att undvika användning av

engångsmaterial (här kan Göteborgskalaset fungera som ett bra exempel).

- Se över möjligheten att korta arbetstiden för anställda inom offentlig verksamhet som ett steg att öka värdet av fritid och minska utrymmet för konsumtion för de som idag konsumerar mest. Detta bör kompletteras med utjämnande åtgärder för att undvika negativa konsekvenser för de som tjänar och konsumerar minst
- Begränsa reklam på offentliga platser och öppna för fler mötesplatser där människor inte behöver vara konsumenter.

Diskutera 'det goda livet'

Öppna för diskussioner om vad ett gott liv kan vara bortom det materiella, både internt och i dialog med invånarna. Hur kan ni arbeta för ett ökat välmående hos invånarna utan att det behöver handla om konsumtion? Vilka värden är viktiga att stärka för att fler ska få möjlighet att leva ett gott liv på ett hållbart sätt?

Kommunicera hållbarhet

Slutligen är det viktigt att diskutera hur hållbarhet kommuniceras, både inom en verksamhet och utåt mot invånare:

Hur pratar vi om gränser, de planetära och sociala?

Hur definierar vi hållbarhet och vad ingår i det begreppet? Hur lever vi upp till det inom vår egen verksamhet?

Vad är det vi lyfter fram som delar av ett "gott liv" som de flesta förväntas eftersträva, och hur väl går den strävan ihop med definitionen av hållbarhet och de krav som ställs på verksamheten om att minska vår påverkan på miljö och klimat?

Fortsatt läsning

Om tillräcklighet som idé och politik:

- Rijnhout, L., & Mastini, R. (2018). *Sufficiency. Moving beyond the gospel of eco-efficiency*. (L. Rijnhout & R. Mastini, Eds.). Brussels: Friends of the Earth Europe.
- Wiedmann, T., Lenzen, M., Keyßer, L.T. et al. *Scientists' warning on affluence*. *Nature Communications* 11, 3107 (2020).
- Callmer, Å. (2019). *Making sense of sufficiency: Entries, practices and politics*. Stockholm: KTH.
- Callmer, Å. & Bradley, K. (2021). In search of sufficiency politics: the case of Sweden. *Sustainability: Science, Practice and Policy*, 17:1, 196-209.

Koldioxidbudgetar för kommuner och regioner:

Anderson, K., Schrage, J., Stoddard, I., Tuckey, A., & Wetterstedt, M. (2018). *A Guide for a Fair Implementation of the Paris Agreement within Swedish Municipalities and Regional Governments: Part II of the Carbon Budget Reports Submitted to Swedish Local Governing Bodies in the 2018 Project "Koldioxidbudgetar 2020-2040"*. Rapport på uppdrag av sveska kommuner och regioner. Climate Change Leadership Node, Uppsala University, Sweden.

- <https://www.lansstyrelsen.se/uppsala/tjanster/publikationer/a-guide-for-a-fair-implementation-of-the-paris-agreement-within-swedish-municipalities-and-regional-governments.html>
- <https://se.ramboll.com/press/rse/koldioxidbudgetar-far-storre-spridning-i-sverige>

Referenser

- ⁱ WWF Sverige. (2018). *Living Planet report 2018: Mängden vilda ryggradsdjur har minskat med 60 procent på 40 år*.
- ⁱⁱ Naturvårdsverket (2020). *Konsumtionsbaserade utsläpp per person och år*.
- ⁱⁱⁱ Naturvårdsverket. (2019). *Fördjupad analys av den svenska klimatombudsningen 2019. Industrin i fokus. Rapport* (Vol. 6911).
- ^{iv} De steg, verktyg och förslag som beskrivs här och under "Verktyslåda för tillräcklighet" är hämtade från:
- Callmer, Åsa. (2019). *Making sense of sufficiency: Entries, practices and politics*. Stockholm: KTH.
- ^v Aktuell Hållbarhet. (2020). *Kommunrankning 2020: Koldioxidbudget*.
- ^{vi} Doughnut Economics Action Lab. (2020). *The Amsterdam City Doughnut*.
- ^{vii} Raworth, K. (2013). Defining a Safe and Just Space for Humanity. In *State of the World 2013. Is Sustainability Still Possible?* (pp. 28–38). Washington, D.C.: The Worldwatch Institute.
- ^{viii} Coote, A. (2018). The case for reduced working hours. In L. Rijnhout & R. Mastini (Eds.), *Sufficiency. Moving beyond the gospel of eco-efficiency* (pp. 18–21). Brussels: Friends of the Earth Europe.

Brief 1.3 Mistra Sustainable Consumption

Kontaktinformation:

Författare: Åsa Callmer, fil dr

Kommunikation: Jonatan Järbel, jarbel@kth.se

FINANSIERAT AV

MISTRA

Stiftelsen för miljöstrategisk forskning